

Obserwacje zachowań i stopnia adaptacji do warunków środowiska u wybranej populacji psów gospodarskich

Małgorzata Pliszka

Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy, Wydział Zootechniczny,
ul. Mazowiecka 28, 85-084 Bydgoszcz

Celem badań było sprawdzenie, czy opisane w literaturze, charakterystyczne ujednoczenie niektórych cech behawioralnych i pokrojowych psów gospodarskich oraz ich ogromne zdolności adaptacyjne występują u wybranej grupy psów. Obserwacjom poddano 194 psy z 60 losowo wybranych gospodarstw, położonych na terenie 9 sąsiadujących ze sobą wsi. Oceniano czynniki środowiskowe, m.in. system utrzymania i żywienia, oraz wygląd i ogólną kondycję psów. Na podstawie wywiadów z właścicielami określono stopień pokrewieństwa pomiędzy psami z wybranej populacji. Dodatkowo przeprowadzono prosty test psychiczny, polegający na próbach wykazania nieufności oraz ostrości badanego zwierzęcia w stosunku do obcej mu osoby. Wstępne wyniki obserwacji wskazują, że system utrzymania i żywienia psów nie zapewnia im dobrostanu, a mimo to znajdują się one w dobrej kondycji, co świadczy o wysokich zdolnościach adaptacyjnych tych zwierząt. Utrzymywanie psów podwórzowych w warunkach izolacji od świata zewnętrznego spowodowało wykształcenie się specyficznego typu zachowań.

SŁOWA KLUCZOWE: behawior / adaptacja / populacja / selekcja / czynniki środowiska / pies gospodarski

W procesie udomowienia i ukształtowania się gatunku *Canis familiaris* (pies domowy) ważną rolę odegrały zarówno czynniki naturalne, jak i sztuczne. Domestykacji mogły zostać poddane tylko osobniki wykazujące odpowiednie cechy, takie jak brak naturalnego lęku przed człowiekiem i jego siedliskiem oraz chęć kontaktu z nim [1, 2]. Cechy te mogły powstać jako skutki działania środowiska, w którym osady ludzkie stanowiły stały element. Wśród dzikich przodków psa pojawiły się osobniki, które nie zawahały się podejść blisko ludzkich osad. Żyjąc na ich obrzeżach żywiły się odpadkami, a przy okazji alarmowały, gdy coś je zaniepokoiło [1]. Z czasem pierwotni hodowcy zaobserwowali, że pożądane cechy charakteru można utrwalić poprzez łączenie

osobników, u których one występowały. Można więc uznać, że z chwilą rozpoczęcia nieświadomych zabiegów hodowlanych na przodków psa przestały działać czynniki naturalne, a zaczęły działać czynniki sztuczne, które wpłynęły na ukształtowanie się prymitywnych psów. Tworzeniu ras towarzyszył podobny, lecz już świadomy proces, gdy osobniki zaczęto selekcjonować pod kątem cech użytkowych, np. do pilnowania i obrony dobytku czy polowania [1, 2, 3].

Przykładem prób selekcji po kątem użytkowym jest tak zwany pies podwórzowy lub gospodarski. Psy te pod względem cech pokrojowych są mało wyrównane, natomiast pod względem cech użytkowych stawia im się określone i dość wysokie wymagania. Niegdyś, aby dobrze spełniał swe zadanie, pies podwórzowy musiał być, jak podaje Raber [4] „(...) słusznej, budzącej respekt postury, odporny na kaprysy pogody, wytrzymały i posłuszny”. Charakter takiego psa opisuje Raber [4], za Scheideggerem, następująco: „Według pojęcia chłopca pies jest dobry, gdy jest czujny i ostry, a jednocześnie nie kęsa, chodzi przy nodze, za wozem biegnie między kołami, a nie po uprawach, broni w razie konieczności swojego pana, pilnuje pozostawionych na polu przedmiotów, nie kłusuje, zostawia w spokoju koty i kury, nie wałęsa się”. Natomiast Trybalski [5] tak opisuje cechy dobrego psa gospodarskiego: „Od psa podwórzowego wymagamy pewnych zalet, jak: czujności, ciętości, wytrzymałości na zmiany pogody, przywiązania do swego domostwa i chlebodawcy, natomiast nieufności do osób obcych”. Typ wiejskiego psa podwórzowego opisuje następująco: „(...) rzadko który spośród psów podwórzowych pochłubić się może swym pochodzeniem od rasowych przodków, to jednak wiele tych tzw. kundli spełnia swą rolę nienagannie”, i dalej: „(...) nasze psy podwórzowe, po wsiach trzymane, z pokolenia na pokolenie żyjąc w jednakich warunkach i spełniając stale rolę obrońcy i stróża na podwórzu – choć niepozorne, niejednolite z wyglądu, wielkości i umaszczenia, mają wszakże między sobą wiele wspólnego, to jest cechy, o których była mowa wyżej”. Niestety, dalej autor ubolewa, że posiadamy niewiele dobrych psów podwórzowych. Jako przyczyny takiego stanu rzeczy wymienia między innymi: złe warunki utrzymania (w tym żywienie), nieumiejętność postępowania z psem oraz dziki rozród, czyli, jak można przypuszczać, całkowite zdanie się na naturę. Zachęca gospodarzy do rozmnażania tylko tych psów podwórzowych, które posiadają opisane przez niego cechy użytkowe [5].

Materiał i metody

Obserwacjami objęto 194 psy gospodarskie z 60 losowo wybranych gospodarstw, położonych na terenie 9 sąsiadujących ze sobą wsi: Borówno, Dobrecz, Nekla, Magdalena, Linówek, Marcelowo, Pyszczyń, Żółędowo, Pauliny. Badane zwierzęta były obojga płci i w różnym wieku. Wszystkie obserwowane psy utrzymywane były w podobnych warunkach.

Zastosowano następujące metody badawcze:

1. Wywiad przeprowadzony z właścicielem psa, który miał za zadanie dostarczenie informacji dotyczących:

– wieku psa,

- jego pochodzenia i spokrewnienia z innymi psami w gospodarstwie i okolicy,
- rodzaju żywienia,
- ilości posiłków,
- szczepień i odrobaczeń.

Wywiad miał ponadto dostarczyć informacji na temat oczekiwań właściciela w stosunku do psa.

2. Obserwacje zachowań psa w stosunku do osoby mu nie znanej, których celem było określenie czy badane zwierzę posiada takie cechy, jak nieufność i ostrość. Metodą pomocną w obserwacjach był prosty test psychiczny, składający się z 2 prób testowych:

- próba przywołania psa do siebie: stajemy w odległości 3-4 m od psa i próbujemy nakłonić go do zbliżenia się;
- próba podejścia do psa: stajemy w odległości 3-4 m od psa, następnie ruszamy w jego kierunku, podchodząc robimy zamach ręką, jakbyśmy chcieli go odpedzić.

Wyniki i dyskusja

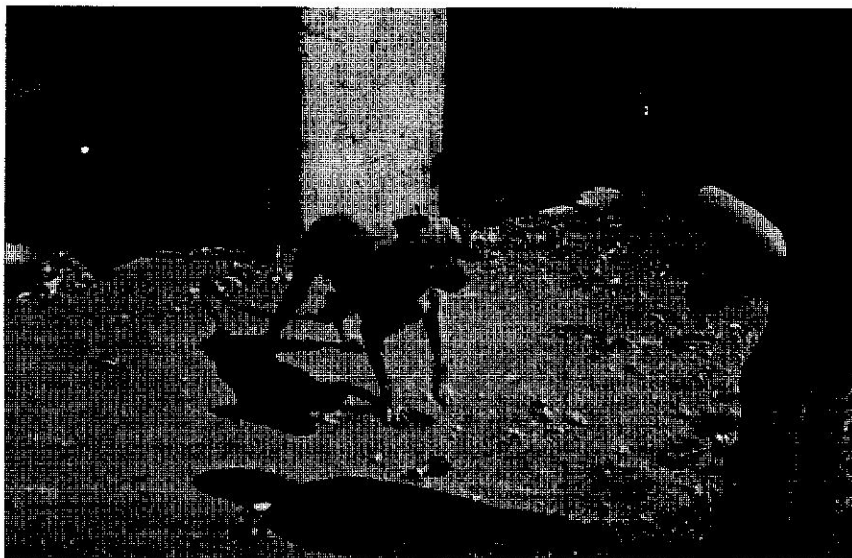
W badanej populacji zaobserwowano znaczną przewagę samców (psy – 153 szt., suki – 41 szt.), z czego można wnioskować, że samce uważane są za bardziej nadające się do roli stróża i obrońcy. Wywiady z właścicielami zdają się to potwierdzać, ponieważ większość z nich uważa samce za silniejsze, bardziej agresywne i mniej kłopotliwe.

Struktura wieku była mało wyrównana. Najbardziej liczną grupę stanowiły zwierzęta pomiędzy 2. a 8. rokiem życia (84 szt.), następnie do 2. roku życia (68 szt.), a najmniej liczną (42 szt.) – powyżej 8. roku życia.

Pod względem pokroju w badanej populacji psów dominowały 2 typy: duży lub średni pies w typie owczarka oraz mały, krótkonożny mieszaniec. U obydwu typów występował długi lub półdługi włos, natomiast gęsty podszerstek zaobserwowano jedynie u psów w typie owczarka.

Kondycja większości zwierząt utrzymywała się na dobrym poziomie, chociaż z wywiadu wynikało, że nie przeprowadza się prawie wcale takich zabiegów, jak szczepienia ochronne (poza wścieklizną, która jest szczepiona co roku lub co 2 lata, tzw. kurenda) i odrobaczanie.

Większość psów była karmiona raz dziennie. Posiłek przeważnie składał się z chleba moczonego w mleku i odpadków kuchennych. W gospodarstwach utrzymujących zwierzęta rzeźne, psy od czasu do czasu dostawały odpadki poubojowe (kości, odpady mięsne). Osobnikizymane na więzi nie miały stałego dostępu do wody. W dużo lepszej sytuacji były psy poruszające się swobodnie, choć często woda, jaką mogły znaleźć, była bardzo złej jakości. Utrzymanie się w takich warunkach w dobrej kondycji, może świadczyć o dużej odporności tych zwierząt i ogromnych zdolnościach adaptacyjnych.

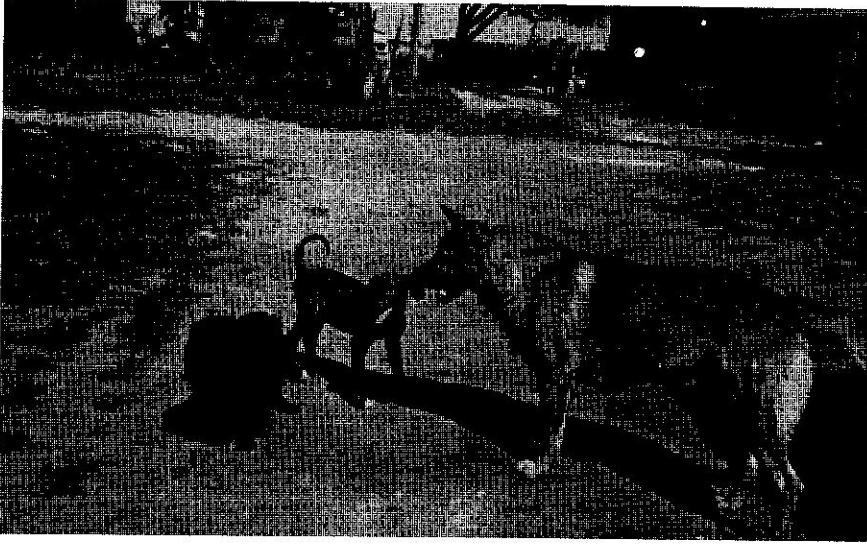

Fot. 1. Pies, którego to zdjęcie przedstawia, był mocno zaawansowany wiekowo (16 lat), nie widział i nie miał zębów, na jego tylnej nodze widać dużą narośl. W naczyniu brakowało wody do picia, a łańcuch był bardzo krótki. Jednak jego ogólna kondycja była na tyle dobra, że poruszał się sprawnie i wykazywał duże zainteresowanie otoczeniem.

Photo 1. The dog shown in the picture was very aged (16 years old), sightless, without teeth, on its back leg there was a visible big growth. Its water dish was empty and its chain very short. The general condition of the dog however, was good enough to allow it fit moving and show a great interest in the surroundings.

Fot. 2. Ten pies także nie miał wody, a jego schronienie wygląda na bardzo prowizoryczne.
Photo 2. This dog also lacks water and the doghouse looks very temporarily.

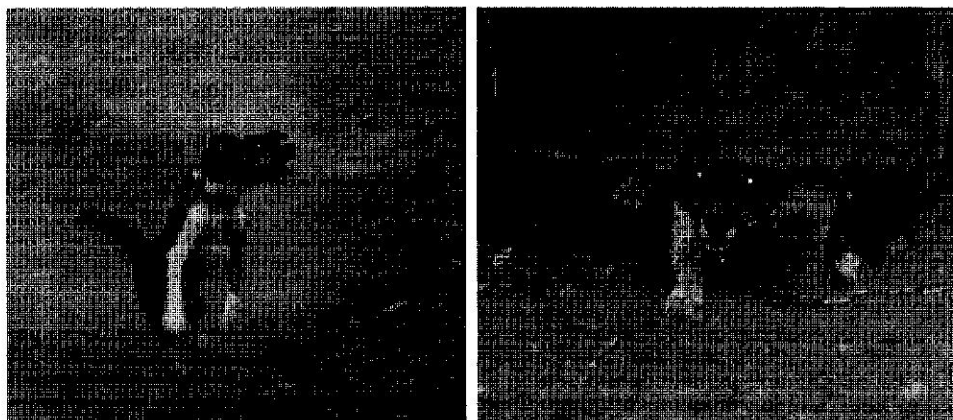
Fot. 3. Kondycja tych psów jest bardzo dobra, chociaż z wywiadu wynikało, że są to psy podwórzowe, żywione odpadkami i przebywające stale na dworze. Piesek w środku to trzymiesięczna suczka. Z relacji właścicieli wiadomo, że nie została do tej pory zaszczepiona przeciwko chorobom wirusowym (poza wścieklizną). Zarówno ona, jak i inne psy z tego gospodarstwa nie były odrobaczane.

Photo 3. The shape of dogs was very good although the inquiry shown that those were watchdogs, fed wasted food and living outside. The dog in the middle is a 3-months old bitch. The owners said that it was not vaccinated against virus diseases (except rabies). Neither it nor any of the dogs of the homestead were dewormed.

Z wywiadów wynikało, że pokrewieństwo pomiędzy psami w badanej grupie w zasadzie nie istnieje. W niewielu przypadkach pokrewieństwo występowało pomiędzy osobnikami z terenu jednego gospodarstwa. Spokrewnione ze sobą osobniki można było niekiedy spotkać w tej samej wsi. W niewielu przypadkach mioty były następstwem świadomego doboru pary rodzicielskiej, przeważnie suki były kryte przez okoliczne, luzem biegające samce.

Pojawienie się w pobliżu osoby obcej wywoływało zaniepokojenie i pewien stopień pobudzenia u prawie wszystkich badanych psów. W grupie psów, które pozbawione były kontaktu z otoczeniem innym niż własne podwórko, zaobserwowano wiele osobników lęklivych lub wykazujących cechy ostrości pozornej, które początkowo zachowywały się agresywnie, ale przy narastającym bodźcu wycofywały się lub uciekały. Psy, które poruszały się swobodnie po terenie gospodarstwa i poza nim, wykazywały mniejszą nieufność, większą ciekawość i chęć kontaktu z osobą obcą. Niektóre zachowywały się nawet przyjaźnie. Można przypuszczać, że w wyniku izolacji od świata zewnętrznego wytworzyły się u niektórych psów takie cechy, jak nieufność w stosunku do ludzi i wszystkiego co nieznanne oraz odstraszenie poprzez zachowania pozornie agresywne.

W próbie wykazania nieufności wobec osoby obcej ok. 75% (145 szt.) psów wykazało nieufność, ok. 21% (41 szt.) – pozorną nieufność, a tylko 4% (8 szt.) zwierząt zachowało się ufnie w stosunku do osoby obcej. Natomiast w próbie wykazania ostrości w stosunku do osoby obcej ok. 60% (116 szt.) badanych psów wykazało cechy pozornej ostrości, 34% (66 szt.) nie wykazało cech ostrości i tylko ok. 6% (12 szt.) zwierząt w tej populacji wykazywało cechy ostrości.

Fot. 4, 5. Ten pies zareagował agresywnie przy próbie przywołania, jednak przy próbie podejścia do niego wycofał się i ukrył.

Photo 4, 5. This dog reacted aggressively to an attempt of calling it, however resigned following an attempt to approach it.

Obserwacje wykazały, że na wybraną grupę psów działają podobne czynniki środowiskowe. W wyniku działania takich czynników, jak np. sposób utrzymania powodujący izolację zwierzęcia od świata zewnętrznego, u badanych zwierząt wytworzył się określony typ zachowań. Nie stwierdzono celowych zaniedbań w stosunku do zwierząt z obserwowanej grupy, jednakże wygląd wielu z nich świadczył, że nie poświęca się im zbyt wiele czasu. Wynikać to może z faktu, iż wielu rolników nadal uważa psa gospodarskiego za zwierzę, które nie powinno mieć zbyt wysokich wymagań.

PIŚMIENNICTWO

1. JURA C., KRZANOWSKA H., PISAREK W., GODULA J., 1998 – Encyklopedia biologiczna. Tom I, III, IV, VI, VIII, IX. Wyd. Opres, Kraków.
2. KALETA T., 1998 – Dzikie psy i hieny. Wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa.
3. KALETA T., FISZDON K., 1999 – Wybrane zagadnienia z genetyki i zachowania się psów. Wyd. SGGW, Warszawa.
4. RABER H., 1993 – Encyklopedia psów. Tom I. Oficyna Wyd. Multico, Warszawa.
5. TRYBULSKI M., 1937 – Pies gospodarski. Wyd. Oświaty Rolniczej, Księgarnia Rolnicza, Warszawa.

Observations of behaviour and extent of adaptation to the environmental conditions at selected population of watchdogs

S u m m a r y

The purpose of the study was to verify whether unification of some behaviour and habitual features of watchdogs as well as their exceptional adaptation ability described in bibliography occur in selected group of dogs. Observations included 194 dogs from 60 randomly selected farms, situated in the area of 9 neighbouring villages. The effect of environmental conditions, maintenance and feeding system on the behaviour and condition of animals was estimated. Information concerning the degree of relationship were collected in the interviews with farmers. Additionally a simple mental tests based on trials of displaying the distrust or the aggressiveness of examined animals were performed. Preliminary results of the observations indicate that the isolation of dogs resulted in the development of specific behaviour. Besides, the maintenance and feeding systems do not secure a welfare of watchdogs. Despite of that the good condition of animals suggests their high adaptation ability.

